

Zgodovina raziskovanj starega Egipta

Zanimanje kulturnih krogov v Evropi za staroegipčansko kulturo in Egipt kot deželo je povečal Napoleonov pohod v Egipt v letih 1798–1801. Pri tem je bila odločilna objava rezultatov znanstvene odprave dveh skupin znanstvenikov v Zgornji Egipt, ki ju je imenoval mladi general Napoleon Bonaparte. Izšla je v monumentalnem knjižnem delu z naslovom *Opis Egipta (Description de l'Égypte)* v Parizu v letih 1809–1822. Učenjaki so v Evropo prinesli tudi veliko drobcev arhitekture, kipov, predmetov in pisnih dokumentov, papirusov in odtisov reliefov. Po dolgih letih dela je francoskemu jezikoslovcu Champollionu leta 1822 s pomočjo tako imenovanega *Kamna iz Rozete*, ki je plošča z napisi v egipčanskih **hieroglifih** in **demotski** ter grški pisavi, uspelo razrešiti hieroglife. Mladi Champollion je bil že od otroštva jezikovni genij, tako se pri trinajstih letih ni hotel učiti aritmetike, v zameno pa se je poleg obveznih latinščine in grščine, lotil še učenja hebrejščine, arabščine, stare sirščine in aramejščine. Njegova zagrizenost pri učenju starih jezikov je imela en sam cilj – Egipt! V svoji pustolovščini razvozlanja hieroglifov je imel tri nevarne tekmece: Angleža, Šveda in sonarodnjaka Francoza. Vsi so imeli na razpolago mavčne odlitke *Kamna iz Rozete*. Najbližje razvozlanju je bil angleški zdravnik Thomas Young. Leta 1822 je Champollion prehitel svoje tekmece, ko je doumel, da je egipčanska pisava hkrati slikovna in fonetična.

Današnje zbirke egipčanskih spomenikov v velikih evropskih muzejih imajo svoje začetke med leti 1810–1850 v tako imenovanih **zbirkah konzulov**. Njihov nastanek je v veliki meri omogočila vladavina egiptovskega podkralja Mehmeda Alija, ki je upravno sam nadziral izkopavanja v dolini Nila. Vsak potencialni iskalec je moral zaprositi za *ferman* ali dovoljenje za izkopavanje starin in odvoz iz Egipta. Do tega dovoljenja so lahko nemoteno prišli prav konzuli **evropskih**

sil, ki so imeli dostop do podkralja in so mu v zameno za dovoljenja lahko ponudili sodobno evropsko tehnologijo od orožja, parnih strojev do namakalnih naprav. Tako so konzuli postali organizatorji izkopavanj, zbiranj in odvažanj spomenikov iz Egipta. Med njimi sta bila najuspešnejša francoski konzul Bernardino Drovetti in britanski konzul Henry Salt. Njune zbirke so osnova današnjih egipčanskih zbirk muzejev v Torinu, Parizu, Berlinu in Londonu. Tudi Avstrijsko cesarstvo v tej dejavnosti ni stalo ob strani, njegov generalni konzul v Aleksandriji, Anton Lavrin, doma iz Vipave, se je prav tako posvečal raziskovanju in zbiranju staroegipčanskih starin. V svoji vili v Aleksandriji je ustvaril upoštevanja vredno zbirko egipčanskih starin, med sodobniki pa je veljal za dobrega poznavalca staroegipčanske umetnosti. Veliko spomenikov iz njegove nekdanje zbirke v Aleksandriji je danes v Umetnostnozgodovinskem muzeju na Dunaju, v svoj rojstni kraj je za družinsko grobnico poslal dva staroegipčanska sarkofaga, v Narodnem muzeju Slovenije pa danes hranijo egipčansko človeško mumijo svečenika Akesuite, ki jo je med drugimi predmeti Lavrin poklonil muzeju v Ljubljani.

Francoski egiptolog Auguste Mariette je v sredini 19. stoletja poizkušal omejiti ropanje in odvažanje arheoloških spomenikov iz Egipta. Od tedanjega egiptovskega vladarja je izposloval dovoljenje za ustanovitev prve **spomeniškovarstvene ustanove** v Egiptu, imenovane Uprava za izkopavanja, poznejša Uprava za starine. Ob tem je v majhnem muzeju zbral sadove izkopavanj te ustanove in tako položil temelje današnjega Egipčanskega muzeja v Kairu.

Bratje Abder Rasul so v skalni steni nad svetiščem kraljice Hačepsut leta 1871 odkrili skrališče polno mumij in

najrazličnejših predmetov. Izkazalo se je, da so bile v skrivališču nakopičene krste z mumijami najslavnejših faraonov 18. in 19. dinastije, kraljic in visokih uradnikov tistega časa ter ostanki njihove grobne opreme. Tja so jih že v času 21. dinastije (med letoma 1075 in 945 pr. n. št.) pred plenilci grobov umaknili svečeniki. Od leta 1875 dalje so **starinarji** v Luksorju bogatim turistom ponujali izredno lepe arheološke predmete in še posebno lepo ohranjene **papiruse**. Uprava za starine Egipta je leta 1881 sprožila preiskavo in ta je pripeljala do treh bratov Abder Rasul, prebivalcev vasi Kurna, ki leži v bližini skalnega svetišča kraljice Hačepsut v Deir el Bahariju, na zahodnem bregu Nila nasproti Luksorja. Bratje so priznali, da so v skalni steni, nad omenjenim svetiščem, leta 1871 odkrili skrivališče polno mumij in najrazličnejših predmetov ter jih postopoma prodajali trgovcem s starinami.

Angleški raziskovalec Howard Carter je v službi lorda Carnarvona po dolgem in napornem iskanju leta 1922 v Dolini kraljev odkril neizropano grobnico faraona **Tutankamona**. Tako so se ohranili neprecenljivi zakladi grobne opreme in pridatkov, ki so 3000 let stali v podzemni sobi in čakali na faraonovo posmrtno življenje. Ob tem odkritju se je v javnosti razširil mit o faraonovem prekletstvu, ki pa je le plod človeške domišljije. V Tutankamonovi grobnici ni zapisanega nobenega prekletstva nad tistim, ki bi zmotil pokojnikov mir. Do sedaj sta znani iz drugih grobnic le dve taki zapisani grožnji, namenjeni morebitnim plenilcem. Eno od teh se glasi: »*Kdor bo vstopil v to grobnico nečist in ji povzročil kaj slabega, ga bom zgrabil za vrat kakor ptico in veličastni bog mu bo sodil za to dejanje!*«

Leta 1956 je Egipt sprejel odločitev, da za potrebe nove hidroelektrarne (prvo so zgradili leta 1902) pri Asuanu zgradi nov jez, ki je pomenil nevarnost popolnega uničenja vseh arheoloških najdišč in spomenikov ob bregovih Nila v zgodovinski pokrajini Nubiji. Pred tako resno in neposredno nevarnostjo je Unesco leta 1960 sprožil mednarodno kampanjo za rešitev najdišč in spomenikov Nubije. Najbolj spektakularna dela te akcije so bila (v letih 1964–1966) razrez dveh skalnih svetišč, zgrajenih v času faraona Ramzesa II. (1279–1212 pr. n. št.) v Abu Simblu, prestavitev na novo lokacijo 65 m višje nad sedanjo gladino **akumulacijskega jezera** (Naserjevo jezero) in ponovna sestavitev. V Unescovi akciji je takrat sodeloval tudi slovenski slikar in konservator Miha Pirnat, ki je med drugim imel nalogo rešiti **freske** iz **koptske cerkve** v Adb el Ghadirju. Rešene freske so danes razstavljene v Koptskem muzeju v Kairu in Nubijskem muzeju v Asuanu.

SLOVARČEK:

HIEROGLIFI: pisava, ki so jo uporabljali stari Egipčani. Pisali so v obliki sličic, pri čemer je imela vsaka izmed njih točno določen pomen.

DEMOTSKA PISAVA: poenostavljena pisava starih Egipčanov. Uporaba hieroglifov je bila za vsakodnevno pisanje pretežka.

ZBIRKE KONZULOV: predmeti, ki so jih zbirale osebe, ki so v tujini predstavljale svojo državo.

EVROPSKE SILE: politično in gospodarsko najmočnejše države v Evropi.

SPOMENIŠKOVARSTVENA USTANOVA: ustanova, ki ščiti območja, objekte, predmete ..., ki so označeni kot spomeniki, in skrbi zanje.

STARINAR: trgovec s starimi predmeti.

PAPIRUS: podlaga za pisanje, ki so jo stari Egipčani izdelovali iz močvirske rastline z velikimi listi, ki se prav tako imenuje papirus.

TUTANKAMON: eden izmed faraonov, ki za časa svojega življenja pravzaprav ni bil pomemben. Njegova slava je narasla mnogo let po njegovi smrti, ob odkritju njegove grobnice pred skoraj 100 leti. Grobnica faraona je namreč ena izmed redkih grobnic, ki je roparji niso poškodovali.

AKUMULACIJSKO JEZERO: umetno jezero, v katerem se nabira voda.

FRESKA: slika, narejena na svež omet.

KOPTSKE CERKVE: cerkve Koptov, prebivalcev Egipta krščanske vere, potomcev starih Egipčanov.

Viri:

Kajfež, T. et al., 2014, *Mumija in krokodil. Slovenci odkrivamo dežele ob Nilu. Katalog razstave*. Ljubljana: Narodni muzej Slovenije.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. Spletna izdaja. ZRC, 2000. Dostopno na <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>.

Vercoutter, J., 1994, *Iskanje pozabljenega Egipta. Zbirka Mejniki*. Ljubljana: DZS, d.d.

Wikipedija. Spletna enciklopedija. Dostopno na <http://sl.wikipedia.org/>.

